

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการและสภาพพื้นฐานของการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอสาระสำคัญตามลำดับ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
2. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. นโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
4. หลักการ แนวคิด ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
5. การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดความเกี่ยวข้องกับการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้หลายมาตรา เช่น มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 27 กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตร ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ดังหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ ซึ่งจัดอย่างต่อเนื่อง 12 ปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาต้องนำไปจัดทำสาระของหลักสูตรของสถานศึกษาให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดและสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและความพร้อม รวมทั้งจัดการเรียนรู้ให้

ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชา และมาตรฐานการเรียนรู้
ช่วงชั้น

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ
ดังต่อไปนี้ 1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน
โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญ
สถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้
เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้
อย่างต่อเนื่อง 4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วน
สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ใน
ทุกวิชา 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และ
อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็น
ส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียน
การสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ 6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการ
ประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนา
ผู้เรียนตามศักยภาพ นอกจากนี้มาตรา 29 ได้ระบุไว้ว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครั
วชุมชน องค์การชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์การเอกชน องค์การวิชาชีพ สถาบัน
ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัด
กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้
ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับ
สภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การ
พัฒนาระหว่างชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

2. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็น
กำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความ
เป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา
ต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อ

ว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ โดยมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

- 1) เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
- 2) เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสดำเนินการศึกษ้อย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
- 3) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- 4) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่น ทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 5) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 6) เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จากวิสัยทัศน์และหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังกล่าว จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

- 1) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
- 3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
- 4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ซึ่งในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

1) **ความสามารถในการสื่อสาร** เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้ง การเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสาร ด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2) **ความสามารถในการคิด** เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3) **ความสามารถในการแก้ปัญหา** เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสม บนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4) **ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต** เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5) **ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี** เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง

6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ ซึ่งสถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเองได้

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ต่างมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาผู้เรียนให้ครบทุกด้าน บนพื้นฐานของความเป็นไทย เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะในเรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุตามความคาดหวังดังกล่าว การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ทราบข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนาสาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาสู่เป้าหมายที่สูงขึ้นต่อไป

3. นโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อรองรับนโยบายรัฐบาล ปีงบประมาณ 2550-2551 กำหนดไว้ว่า “กระทรวงศึกษาธิการ เป็นองค์กรหลักที่มุ่งจัดและส่งเสริมการศึกษาให้ประชาชน มีคุณธรรมนำความรู้ มีคุณภาพ มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เสริมสร้างสังคมคุณธรรม พัฒนาสังคมฐานความรู้ และยืนหยัดในเวทีโลกบนพื้นฐานของความเป็นไทย” และยังได้กำหนดวิสัยทัศน์ของกระทรวงศึกษาธิการในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา พ.ศ.2550-2554 ไว้ว่า “กระทรวงศึกษาธิการมุ่งพัฒนาสถานศึกษาในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง”

ขณะเดียวกัน ยังได้มีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดและในกำกับร่วมประสานความร่วมมือระหว่างกันในการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา และกำหนดแผนดำเนินงานหลักไว้ 4 ประการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

1) การสร้างความรู้ความเข้าใจ โดยการพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนกิจกรรมส่งเสริมรูปแบบต่างๆ การพัฒนาบุคลากรเครือข่าย การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ

2) การนำสู่การปฏิบัติ โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน และการบริหารจัดการในสถานศึกษา

3) การประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงเครือข่าย โดยการจัดทำฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา

4) การติดตามประเมินผล โดยการพัฒนาดัชนีตัวชี้วัดความพอเพียงของสถานศึกษา การติดตามผลงานในพื้นที่ การรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงาน การประเมินผลนักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่รับบริการ ตลอดจนเชื่อมโยงผลงานของครู/ ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จกับการประเมินวิทยฐานะ

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศ ได้กำหนดนโยบายเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการ ราชการ ดังนี้

1) เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางการศึกษา และสถาบันการศึกษา

2) ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนชาวไทยให้กว้างขวางและทั่วถึงโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

4) การกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่และสถานศึกษา

5) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชนและท้องถิ่น

6) การพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากนโยบายดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากระทรวงศึกษาธิการได้แสดงความมุ่งมั่นในการยกระดับการศึกษาของประเทศ เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสทางการศึกษาและสามารถเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณธรรมนำความรู้

4. หลักการ แนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลปัจจุบัน ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พลชนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี ด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกล และลึกซึ้งยิ่งกว่านักพัฒนา หรือนักวิชาการใดๆ จะมีสติปัญญาเสมอเหมือนได้ ดังพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์นับตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา ที่ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนบนหลักแนวคิดพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมี พอกิน พอใช้ และมีความสุข โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาที่สมดุล ก้าวหน้าไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอนอย่างถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการคิดและการกระทำ สามารถประยุกต์ใช้ในทุกมิติชีวิต ทุกภาคส่วน และทุกด้านของการพัฒนา

เพื่อสังคมส่วนรวมจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเจริญก้าวหน้าไปพร้อมกันอย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันผู้วิจัยจึงนำเสนอสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.1 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำริสชี้แนะแนวทางที่ควรดำรงอยู่และปฏิบัติตนแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ 2540 ให้ใช้เป็นแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นวิกฤต และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งนักวิชาการได้ให้ทัศนะไว้สอดคล้องกัน ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล จะเรียกว่าเศรษฐกิจสมดุลก็ได้ เมื่อสมดุลเป็นปกติ สบายไม่เจ็บไข้ ไม่วิกฤต เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง ข้อสำคัญเมื่อพูดถึงเศรษฐกิจพื้นฐานต้องไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วน เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชน อาศัยการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ (ประเวศ วะสี, 2550)

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลนั้น คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2549)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติเวลาทรงงานพระเจ้าอยู่หัวทรงนึกถึงทฤษฎีและปฏิบัติเสมอ อันเป็นผลจากการทรงศึกษาค้นคว้าและทดลองด้วยพระองค์เอง จนเป็นที่ต้องแท้ในพระราชหฤทัยว่าเป็นทฤษฎีที่ใช้ได้และเป็นปฏิบัติที่ก่อให้เกิดผลดีต้องเริ่มต้นจากตัวเรา พึ่งพาตนเองได้ในเบื้องต้น ต่อไปก็คือสร้างความเจริญให้กับชีวิต สร้างความเจริญให้กับครอบครัวแล้วไปช่วยเหลือสังคมชุมชนได้ต่อไป (เกษม วัฒนชัย, 2548)

เศรษฐกิจพอเพียง (sufficiency economy) เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการ

เปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความร่วมมือ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550)

สรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิถีการดำเนินชีวิต ที่ใช้คุณธรรมกำกับความรู้ เป็นการพัฒนาตัวเอง ครอบคลุม องค์การ ชุมชน สังคม ประเทศชาติให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล มั่นคง ยั่งยืน และเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติ เพื่อให้คนส่วนใหญ่พอมีพอกินพอใช้สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อให้คนกับคนในสังคม สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเพื่อให้คนกับธรรมชาติ อยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ยั่งยืน และให้แต่ละคนดำรงตนอย่างมีศักดิ์ศรี รากเหง้าทางวัฒนธรรม

4.2 ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

จากรายงานการพัฒนาคอนของประเทศไทยปี 2550 (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2550) ได้กล่าวถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศใน 6 ประการ ดังนี้

- 1) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการขจัดความยากจนและการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน
- 2) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ
- 3) เศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน
- 4) หลักการเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ
- 5) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน เพื่อปรับปรุงนโยบายต่างๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และเพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการเติบโตที่เสมอภาคและยั่งยืน

6) ในการปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยม และความคิดของคน เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคน

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2550) ยังได้ระบุถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคนด้านการพัฒนาเพิ่มอีก 3 ประการ ดังนี้

1) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนเสรีภาพในสังคมได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอารัดเอาเปรียบ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตา และจิตสาธารณะ

2) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ทำลาย เห็นคุณค่า และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

3) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่อย่างมีรากเหง้าทางวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ค่านิยม และเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล/ สังคม นอกจากนี้แล้ว กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ยังได้สรุปความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้

1) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการขจัดความยากจน และการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ

2) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ

3) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร ต่าง ๆ ด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการดำเนินงานบนรากฐานของความพอเพียง

4) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ

5) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน และเพื่อปรับปรุงนโยบายต่างๆ ให้เหมาะสม

6) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยพัฒนาคนให้พออยู่พอกิน และอยู่ดีมีสุข พึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง มีศักยภาพ มีทางเลือก ทั้งด้านสุขภาพ ความรู้ ทักษะ อาชีพ เสรีภาพ

7) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอารัดเอาเปรียบ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตา และจิตสาธารณะ

ดังนั้น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเปรียบเสมือนแสงเทียนที่ส่องสว่างให้เห็นหนทางที่จะก้าวเดินต่อไปของแต่ละบุคคล ชุมชน และของประเทศชาติ โดยเป็นแนวทางที่เน้น

การเจริญเติบโตที่ค่อยๆ พัฒนาขึ้นตามศักยภาพที่มีอยู่จริง อย่างมีเหตุมีผล เป็นขั้นเป็นตอนด้วยความมั่นคง และเตรียมพร้อมด้วยความไม่ประมาทในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น นับเป็นกระบวนการมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง มากกว่าการสร้างความสำเร็จเติบโตอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดดที่ลอกเลียนแบบมาจากรูปแบบการพัฒนาของสังคมอื่นๆ โดยไม่พิจารณาให้รอบคอบ ซึ่งการมุ่งเน้นแต่ผลลัพธ์ในระยะสั้น มากกว่าความยั่งยืนของการพัฒนา ซึ่งนับเป็นการเสี่ยงต่อความไม่แน่นอนทั้งหลายที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก ปัจจุบันประชาชนชาวไทยทุกระดับในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ ได้ย้อนกลับมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาและดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริของพระองค์ท่านอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น

4.3 องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอเพียง ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ ดังนี้ (ปรียานุช พิบูลสรารุณ, 2551)

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็น และเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยา และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบรู้และรอบคอบ

3) ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

นอกจากนี้ ยังมีเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การตัดสินใจ และการกระทำเป็นไปพอเพียง จะต้องอาศัยทั้งคุณธรรมและความรู้ ดังนี้

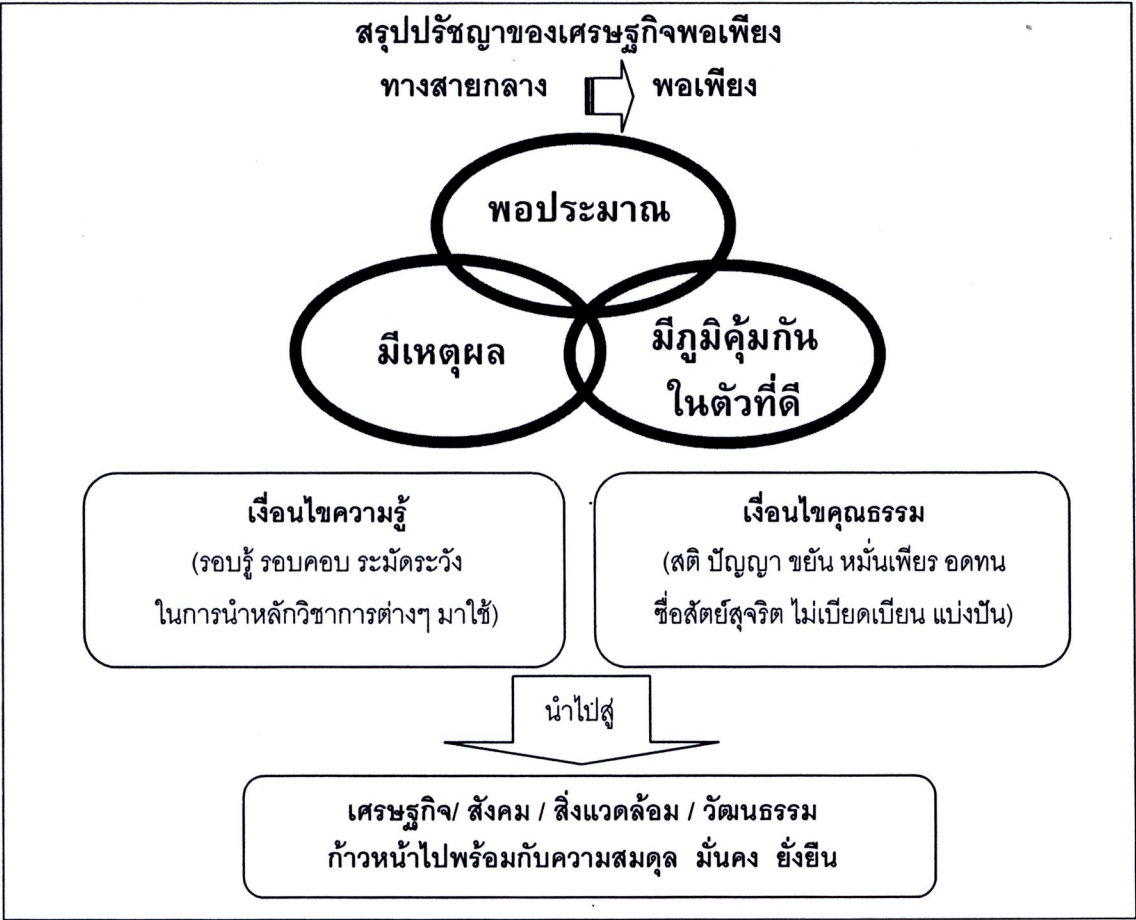
1) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องสร้างเสริมให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วย ด้านจิตใจ คือ การตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำ คือมีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

2) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย การฝึกฝนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบ และความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่างๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และในขั้นปฏิบัติ

เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์การโดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสถานะ

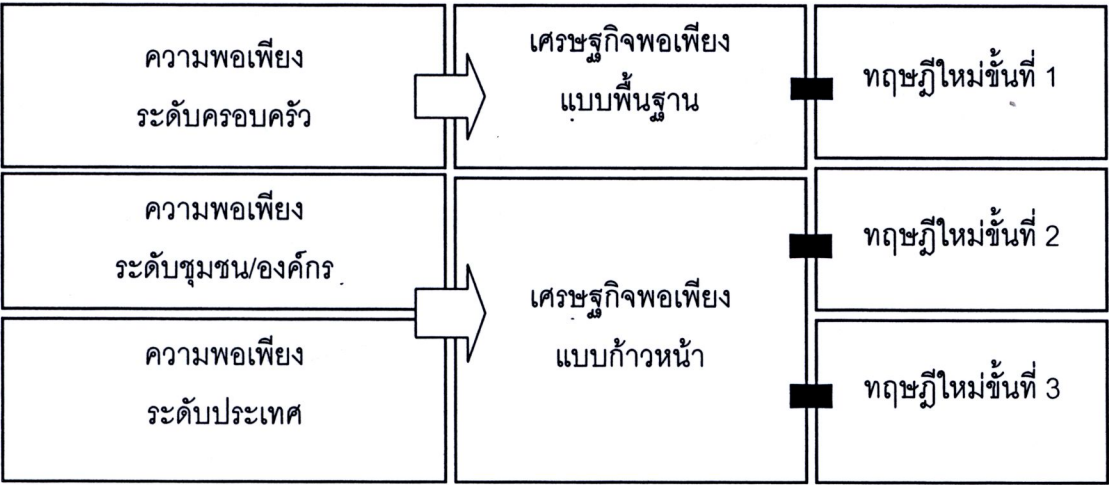
แวดล้อม ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใย เชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความ สามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ บางคนเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องปลูกพืชผักหรือการทำเกษตรผสมผสาน นี่คือการ เข้าใจที่ไม่ถูกต้องนัก

จากการทำการสำรวจความเข้าใจของสวนดุสิตโพลในปี 2548 พบว่า มีคนเข้าใจ ผิดในลักษณะนี้น้อยลง โดยคนไทยประมาณ ร้อยละ 70 รู้จักเศรษฐกิจพอเพียง และส่วนมากเริ่ม เข้าใจแล้วว่าไม่ใช่เรื่องการแบ่งที่ดิน 30 : 30 : 30 : 10 ไม่ใช่เรื่องการปลูกพืชผักสวนครัว และไม่ใช่ เรื่องที่ใช้ได้เฉพาะภาคเกษตรหรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจรากหญ้าเท่านั้น แต่เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป ส่วนการตีความและนำไปประยุกต์ใช้นั้นมีแนวคิดที่หลากหลาย ซึ่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสรุปได้ดังภาพประกอบที่ 1 (ปริยานุช พิบูลสงวณ, 2550)

ภาพประกอบที่ 1 องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ จะเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี เศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้นำหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอนนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม ดังนั้น ความพอเพียงในแต่ละระดับ เศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ในแต่ละชั้นมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งอาจสรุปได้ดังภาพประกอบที่ 2 (ปริยานุช พินุลสรวุฑ, 2550)

ภาพประกอบที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่

4.4 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยพื้นฐานก็คือ การพึ่งตนเอง เป็นหลักการทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล และการพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ การสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้น บนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วน แต่ละระดับ ครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงจิตใจ และวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในระดับบุคคล ครอบครัว ระดับชุมชน ระดับเกษตรกร ระดับนักธุรกิจ และระดับชาติ ฯลฯ

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำได้หลายด้าน และหลายรูปแบบ ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ทุกคนจะต้องพิจารณาปรับใช้ ตามความเหมาะสม ให้สอดคล้องกับเงื่อนไข และสถานะที่ตนเผชิญอยู่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยให้เรา “อุกคิต” ว่ามีทางเลือกอีกทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความยั่งยืน มั่นคง และสมดุลในระยะยาว ดังตัวอย่างการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านต่างๆ และความสัมพันธ์ระหว่างสัปรีสธรรม 7 กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่แสดงในตารางที่ 1 และตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้าน	การประยุกต์ใช้
ด้านเศรษฐกิจ	ลดรายจ่าย/ เพิ่มรายได้/ใช้ชีวิตอย่างพอควร/ คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ/ มีภูมิคุ้มกันไม่เสี่ยงเกินไป/ การเฝ้าทางเลือกสำรอง
ด้านจิตใจ	มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้/ มีจิตสำนึกที่ดี/ เอื้ออาทรประนีประนอม/ นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก
ด้านสังคม	ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน/ รู้รักสามัคคี/ สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ/ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด/ ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด
ด้านเทคโนโลยี	รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม)/ พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน/ ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสัปรีสธรรม 7 กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สัปรีสธรรม 7	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	คุณลักษณะ	ตัวอย่างการใช้จ่ายอย่างพอเพียง
1. รู้เหตุ 2. รู้ผล	1. ความมีเหตุผล	1. ไม่ประมาท (รอบรู้/มีสติ) 2. รู้สาเหตุ-ทำไม 3. รู้ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 4. รู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านต่างๆ	ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล/มีความจำเป็น/ ไม่ใช่สิ่งของเกินฐานะ/ ใช้อย่างคุ้มค่าประหยัด

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสัปปริสธรรม 7 กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

สัปปริสธรรม 7	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	คุณลักษณะ	ตัวอย่างการใช้จ่ายอย่างพอเพียง
3. รู้ตน 4. รู้ประมาณ	2. ความพอประมาณ	1. พอเหมาะกับสภาพของตน 2. พอควรกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ/สังคม ไม่โลภจนเบียดเบียนตัวเองและผู้อื่นไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	รายจ่ายสมดุลกับรายรับ
5. รู้กาล 6. รู้บุคคล 7. รู้ชุมชน	3. มีภูมิคุ้มกันที่ดี	1. สุขภาพดี 2. พร้อมรับความเสี่ยงต่างๆ (วางแผน/เงินออม/ประกัน) 3. ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น/สังคม 4. เรียนรู้/พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	มีเงินออม/ แบ่งปันสงเคราะห์ผู้อื่น ทั้งบุคคลที่ใกล้ชิดและสังคมโดยรวม/ทำบุญตามความเชื่อของแต่ละบุคคล

ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงจึงเริ่มต้นและจบลงที่ "คน" คนซึ่งเป็นทั้งผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และผู้รับผลจากการเปลี่ยนแปลง นี่คือ จุดเด่นของปรัชญานี้ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำพาประเทศไทยให้ผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจที่กำลังตกสะเก็ดในปัจจุบัน แต่ปัญหาที่ตามมานั้นคือความ "ไม่เข้าใจ" และ "เข้าใจไม่ถึง" ที่จะนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชีวิตประจำวันของประชาชนทั่วประเทศ ทำให้ดูเหมือนว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังไม่เป็นรูปเป็นร่างมากนัก (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2550)

สรุปได้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้น้อมรับและอัญเชิญพระราชดำรัสดังกล่าวมาสังเคราะห์และศึกษาโดยกลุ่มพัฒนารอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในช่วงปี พ.ศ.2544 – 2546 และสรุปออกมาเป็นนิยามความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548) เป็นปรัชญาที่ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็น ที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ในการพิจารณาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณา 5 ส่วน ดังนี้ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548)

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เจื่อนไซ การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เจื่อนไซความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เจื่อนไซคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่าจะต้องประกอบไปด้วยกรอบความคิดเพื่อชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนทั้งแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการประยุกต์ ที่เกิดขึ้น เน้นการกระทำที่พอประมาณบนพื้นฐานของความมีเหตุมีผลและการสร้างภูมิคุ้มกันซึ่งจะต้องอยู่บนพื้นฐานของเจื่อนไซของการมีความรอบรู้ รอบคอบระมัดระวังมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ โดยจะทำให้เกิดการพัฒนาและผลของการพัฒนาที่สมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง นำไปสู่ ความยั่งยืนของการพัฒนาต่อไป

5. การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พลชนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี ดังจะเห็นได้ว่าปรากฏความหมายเป็นเชิงนัยเป็นครั้งแรกในพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปี 2517 ที่พระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอใช้ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต

ในช่วงที่ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 นับเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้าใจถึงผลจากการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ

พึ่งพิงความรู้ เงินลงทุนจากภายนอกประเทศเป็นหลัก โดยไม่ได้สร้างความมั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีภายในประเทศ ให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายใน และภายนอกจนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย

รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมไทยอย่างเป็นระบบ ด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางการศึกษา ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทักษะ และเจตคติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

ดังนั้น เพื่อให้การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ จึงนำเสนอแนวทางการดำเนินงาน โดยแบ่งการนำเสนอเป็น 4 ส่วน ได้แก่ แนวนโยบายการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา และการสังเคราะห์บทเรียนการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

5.1 แนวนโยบายการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

5.1.1 วัตถุประสงค์

เพื่อให้สถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง

5.1.2 วิสัยทัศน์

กระทรวงศึกษาธิการมุ่งพัฒนาสถานศึกษาในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5.1.3 เป้าหมาย

ระยะที่ 1 ปี 2550 กำหนดให้มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต่ำกว่า 80 แห่ง

ระยะที่ 2 ปี 2551 – 2552 พัฒนาและขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกจังหวัด เป็นจำนวน 800 แห่ง

ระยะที่ 3 ปี 2553 – 2554 พัฒนาให้สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ

5.1.4 ยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อน

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการขับเคลื่อน

1) ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยแนวทางการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการการศึกษา

2) จัดทำแนวทางการจัดการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกระดับ โดยสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามลำดับ โดยเริ่มให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักนำไปประยุกต์ใช้ นำไปขยายผลในครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ

3) จัดทำแนวทางการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาบุคลากร

แนวทางการขับเคลื่อน

1) อบรมสัมมนาผู้บริหารการศึกษาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) ฝึกอบรมและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การขยายผลและพัฒนาเครือข่าย

แนวทางการขับเคลื่อน

1) ให้สถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างเข้าไปช่วยเหลือพัฒนาสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ 1 : 10 แห่ง ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

2) ให้มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริม สนับสนุน ประสานการดำเนินงานของเครือข่าย

3) จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

แนวทางการขับเคลื่อน

1) เผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษา โดยจัดทำสื่อรูปแบบต่างๆ

2) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) จัดนิทรรศการแสดงผลงานของสถานศึกษาดีเด่นในด้านการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล

แนวทางการขับเคลื่อน

ในการติดตามและประเมินผลเพื่อทราบการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการและการพัฒนาเครือข่าย โดยมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

1) จัดให้มีคณะกรรมการติดตามประเมินผลระดับกระทรวง ระดับภูมิภาค และระดับสถานศึกษา โดยให้คณะกรรมการมีหน้าที่ติดตาม ประเมินผลและรายงานผล การดำเนินงานในภาพรวม ระดับภูมิภาค และสถานศึกษา

2) กำหนดรูปแบบ แนวทาง เครื่องมือและคู่มือในการติดตามและประเมินผล

5.1.5 ภาพความสำเร็จ

ภาพความสำเร็จการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดไว้ดังนี้

1) สถานศึกษาในสังกัดนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้บริหารจัดการในสถานศึกษา

2) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ ความเข้าใจและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) นักเรียนปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมนำความรู้และมีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4) ผู้ปกครอง ชุมชน มีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.1.6 การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีแนวดำเนินการ 2 ส่วน คือ

- 1) การบริหารสถานศึกษา
- 2) การจัดการเรียนรู้

2.1) สอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงในหลักสูตรและ
สาระการเรียนรู้

2.2) ประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการ
จัดการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5.1.7 มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การเรียนการสอนโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน บรรจุในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 3
เศรษฐศาสตร์ โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจระบบและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ดังนี้

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 1 – 2 ส 3.1(4) เข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจ
พอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 3 – 4 ส 3.1(5) เข้าใจเกี่ยวกับระบบและวิธีการของ
เศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

หลักคิดและหลักปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถ
บูรณาการแบบสหวิทยาการ หรือบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระคือ ภาษาไทย/
คณิตศาสตร์/ วิทยาศาสตร์/ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา/ การงาน
อาชีพและเทคโนโลยี/ ศิลปะ/ ภาษาต่างประเทศ

สรุปได้ว่า จากแนวนโยบายการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษา
ทุกแห่งได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา โดยได้กำหนดกรอบทิศ
ทางการดำเนินงานให้สถานศึกษานำสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย วัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย
ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน สภาพความสำเร็จ แนวทางการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง และมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.2 แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ
ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เพื่อสนับสนุนให้การขับเคลื่อน
เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จากการสังเคราะห์บทเรียนของสถานศึกษาพอเพียงที่ผ่านการประเมินใน
ปี 2550 จำนวน 135 โรงเรียน สรุปได้ดังภาพประกอบที่ 3 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

มีส่วนร่วมในการดำเนินการของสถานศึกษาในทุกขั้นตอน - ร่วมกำหนดนโยบาย การวางแผน - ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและการพัฒนาหลักสูตร - ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน - ส่งเสริมการเรียนรู้ การปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ที่บ้าน ที่อื่นๆ - ร่วมติดตามประเมินผล

การพัฒนาหลักสูตร

พัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาทุกกลุ่มสาระ การเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (เช่น ปรับปรุงวิสัยทัศน์ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา)

การจัดการเรียนการสอน

จัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดย

- พัฒนาทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน
- เน้นกิจกรรมการทดลอง การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน
- วัดและประเมินผลผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- มีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- มีความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดระบบบริหารจัดการ

จัดระบบบริหารจัดการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- ปรับโครงสร้างและกระบวนการบริหารให้สอดคล้องกับแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ ปรับแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ
- พัฒนาบุคลากรด้านความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติตามแนวปรัชญาฯ
- จัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา

การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

- จัดอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมให้ร่มรื่น เป็นแหล่งเรียนรู้ สะท้อนการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
- กำหนดระเบียบ ธรรมเนียมการปฏิบัติให้ส่งเสริมความมีระเบียบวินัย เคารพธรรมเนียมปฏิบัติ กติกิริยาของสังคมส่วนรวม
- ส่งเสริมและพัฒนาด้านคุณธรรม
- ส่งเสริมการแสวงหาและเผยแพร่ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง
- ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของบุคลากร
- จัดโครงการส่งเสริมการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

- ติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยพิจารณาจากผลการทดสอบ ผลงาน การปฏิบัติกิจกรรม การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน
- ติดตามและประเมินผลความเหมาะสมของการดำเนินงานแต่ละด้าน
- รายงานผลการดำเนินการจัดการศึกษาเป็นระยะๆ ทั้งการรายงานภายในสถานศึกษา การรายงานต่อสาธารณชน และการรายงานต่อหน่วยงานต้นสังกัด

จากภาพประกอบที่ 3 ขั้นตอนการดำเนินงานสู่สถานศึกษาพอเพียง มีแนวทางการดำเนินงานจำแนกแต่ละด้าน ดังนี้

5.2.1 การบริหารจัดการภายในสถานศึกษา

สถานศึกษาควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวทาง ดังนี้

- 1) ทบทวน ปรับปรุง พัฒนาโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการให้สอดคล้องหรือรองรับการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง
- 2) กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม และการปรับปรุงเพิ่มเติม หรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษามีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
- 3) พัฒนาศักยภาพ ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อมในการดำเนินการตามระบบ การบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลง และการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 4) จัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

5.2.2 การพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษาควรมีการพัฒนาหรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา ตามขั้นตอนดังนี้

- 1) สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณา ปรับปรุง หรือเพิ่มเติมวิสัยทัศน์ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา
- 2) สถานศึกษาทบทวนเนื้อหาสาระสำคัญทั้ง 8 กลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งกิจกรรมเสริมที่เคยจัดการศึกษาและเห็นว่าสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

4) กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือ จัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น

5.2.3 การจัดการเรียนการสอน

สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ จัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก

2) จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปของการจัดทำโครงการ โครงการ และอื่นๆ ทั้งการศึกษารายบุคคลและเป็นกลุ่ม

3) วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ (knowledge) ทักษะกระบวนการ (process) และเจตคติ (attitude)

5.2.4 การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา

สถานศึกษาควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝังหล่อหลอมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

1) จัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมในโรงเรียนที่เน้นความร่วมมือร่วมใจ ประโยชน์ใช้สอย เป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย

2) กำหนดระเบียบ ธรรมเนียมการปฏิบัติในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมความมีระเบียบวินัย เคารพธรรมเนียมปฏิบัติ กติกาของสังคมส่วนรวม เช่น การเข้าแถวในการรับประทานอาหาร การแต่งกาย การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ

3) ส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติกิจทางศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การยกย่องส่งเสริมผู้กระทำความดี การส่งเสริมแบ่งปัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฯลฯ

4) ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ และเผยแพร่ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดการแข่งขัน การหาความรู้โดยสื่อเทคโนโลยีและอื่นๆ

5) ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครูและบุคลากรในสถานศึกษา

6) จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนและการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.2.5 การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สถานศึกษาควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน ตามแนวทางดังนี้

1) ร่วมกำหนดแนวนโยบายและการวางแผน
2) ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร
3) ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดสภาพและบรรยากาศภายในสถานศึกษา

4) ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ที่บ้าน และสถานที่อื่นๆ

5) ร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

5.2.6 การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

สถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตาม และประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

1) ติดตามและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยพิจารณาจาก

(1) ผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานด้านเศรษฐกิจพอเพียง

(2) ผลงานและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน

(3) การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

(4) ผลการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจาก

ทุก ภาคส่วน

2) ติดตามและประเมินผลความเหมาะสมของการดำเนินการในกระบวนการ ขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินการในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดระบบบริหารจัดการ การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์

3) จัดให้ระบบการรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะๆ ทั้งการรายงานภายในสถานศึกษา การรายงานต่อสาธารณชน และการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ

5.2.7 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝัง เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1) มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

(1) มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป

(2) มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(3) เห็นประโยชน์และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม และพัฒนาสังคม

2) มีความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

(1) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาอาชีพ เช่น การเกษตร การผลิตและจำหน่ายสินค้า การดำเนินธุรกิจ การใช้จ่ายและการออม ฯลฯ

(2) ให้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

(3) สืบสานและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(4) รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย

3) ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

(1) ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของตนที่มีอยู่

(2) ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติสิ่งต่างๆบนพื้นฐานของความมีสติปัญญายืดหยุ่นกลางในการปฏิบัติ

(3) มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ

4) มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง

5) ปฏิบัติตนและดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน เพียรพยายาม มีสติปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง แบ่งปัน เอื้ออาทร รับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กล่าวโดยสรุป แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เป็นขั้นตอนการดำเนินงานของสถานศึกษาพอเพียงภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ทั้งในด้านการจัดระบบบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา และการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา

5.3 การจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การปลูกฝังจิตสำนึกเยาวชนให้เห็นถึงประโยชน์จากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยสอดแทรกเนื้อหาหรือเพิ่มบทเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในวิชาต่างๆ ในหลักสูตรการเรียนภาคบังคับของนักเรียนในทุกระดับชั้น จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้นักเรียนสามารถจดจำหลักการเหล่านั้น ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (learning by doing) ได้อย่างแม่นยำขึ้น

การจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาคที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษามานำมาบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม ประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และจำนวนเวลา สำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยแล้วผู้เรียนสามารถบรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/ รายภาค ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องเริ่มจากการปรับปรุงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

5.3.1 กำหนดวิสัยทัศน์

สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับปรุงวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ภายใต้เงื่อนไขความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) เงื่อนไขคุณธรรม (ซื่อสัตย์ สุจริต อดทน เพียร

มีสติ ปัญญา) ซึ่งจะนำไปสู่วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่สมดุล มั่นคง ยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจของผู้มีส่วนร่วม (stake holder) ของทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

5.3.2 กำหนดพันธกิจ

การกำหนดพันธกิจเป็นการแสดงวิธีดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์และนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติต่อไป เป็นการวิเคราะห์วิสัยทัศน์เพื่อกำหนดข้อความที่แสดงถึงสิ่งสำคัญ คือ

- 1) วิธีการดำเนินการ
- 2) ผู้รับประโยชน์และบริการโดยตรง
- 3) ลักษณะผลผลิตและบริการ
- 4) ประโยชน์ที่จะได้รับจากสาระการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง

- 5) ความเชื่อ ค่านิยมพื้นฐานในการดำเนินงานของบุคลากร
- 6) หลักการพื้นฐานขององค์กร

5.3.3 กำหนดเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

เป้าหมาย เป็นความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนดและสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งการกำหนดเป้าหมายมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- 1) ศึกษาจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา ว่ามีความคาดหวังให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร
- 2) ศึกษา วิเคราะห์วิสัยทัศน์ของสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่กำหนดไว้ว่ากำหนดภาพอนาคตหรือความคาดหวังต่อผู้เรียนอย่างไรบ้างคาดหวังต่อผู้เรียนอย่างไรบ้าง มีส่วนใดบ้างที่เพิ่มเติมหรือแตกต่างจากจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะส่วนที่เป็นจุดเน้นจุดเด่นของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนที่เป็นความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น เขียนแยกประเด็นให้ชัดเจน
- 3) ศึกษา วิเคราะห์ภารกิจของสาระการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ที่กำหนดไว้ ว่าภารกิจที่กำหนดไว้แต่ละด้านสามารถส่งเสริมสนับสนุนให้การพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุความสำเร็จในด้านใดบ้างเขียนระบุประเด็นให้ชัดเจน

4) นำประเด็นต่างๆ ที่เขียนไว้ในข้อ 1-3 มาเรียบเรียงเป็นเป้าหมายของ
 สาระการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเขียนเป็นความคาดหวังที่ต้องการให้
 ผู้เรียนเป็นเมื่อจบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5) ตรวจสอบเป้าหมายของสาระการเรียนรู้ ตามปรัชญาของเศรษฐกิจ
 พอเพียง ดังนี้

- (1) เขียนเป็นคุณภาพของผู้เรียนที่ต้องการให้เกิดขึ้นเมื่อจบการศึกษา
- (2) ครอบคลุมจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
- (3) สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสาระการเรียนรู้ และมาตรฐานการ
 เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- (4) สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น
- (5) สอดคล้องกับภารกิจของสาระการเรียนรู้ ตามปรัชญาของเศรษฐกิจ
 พอเพียง

5.3.4 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่ง
 สถานศึกษาสามารถกำหนดขึ้นได้ โดยยึดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาของ
 ชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรสถานศึกษา ตามความต้องการโดยสอดคล้องกับ
 สภาพปัญหา และความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมดังกล่าว
 ให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยเน้นให้สอดคล้องกับปรัชญาของ
 เศรษฐกิจพอเพียง

ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและ
 ประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการวินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนา
 และการส่งต่อทั้งนี้ ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมิน
 คุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปีหรือรายภาค ควรได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1) สำรวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของโรงเรียนด้านผู้เรียน
 เอกลักษณ์ ค่านิยม การยอมรับ ความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียน และสภาวะวิกฤตด้านคุณธรรม
 จริยธรรม และค่านิยมของผู้เรียนจากกรรมการสถานศึกษา ครูอาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครองและ
 ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) วิเคราะห์สภาพความจำเป็นของการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม
 จริยธรรม และค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) กำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอาจเป็นคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม เพิ่มเติมจากส่วนที่เป็นคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่กำหนดไว้แล้วในจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรืออาจซ้ำกับที่กำหนดไว้แล้วก็ได้หากสถานศึกษาพิจารณาแล้วว่าเป็นคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดผลอย่างจริงจัง

4) เนื่องจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องกำหนดขึ้นนี้ กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การจบหลักสูตร ที่จะต้องมีการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนา สถานศึกษาจะต้องวางแผนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่กำหนด ซึ่งอาจกำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ช่วยพัฒนาในกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นหรือสถานศึกษาอาจมีโครงการหรือกิจกรรมเฉพาะขึ้นเพื่อพัฒนาโดยตรงก็ได้ โดยวางแผนการประเมินเป็นระยะเพื่อให้เห็นพัฒนาการ มีการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างแท้จริง

5) การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ควรกำหนดเฉพาะคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เห็นว่าสำคัญ จำเป็น ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเอกลักษณ์ค่านิยมและความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง ไม่ควรกำหนดมากเกินไป เพราะจะเป็นภาระต่อการจัดเกณฑ์ตัวชี้วัด การวางแผนพัฒนาและการประเมิน

5.3.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

การจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้มีแนวทางในการพิจารณา ดังนี้

1) สาระหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ภายใต้อาตรฐาน ส. 3.1 ซึ่งกำหนดให้ “เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ”

2) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้เริ่มจากการจัดทำร่างหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดมาตรฐานเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสาระเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ในแต่ละชั้น แล้วจึงจัดทำหน่วยการเรียนรู้หลัก ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการ หลักคิดและหลักปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถบูรณาการแบบสหวิทยาการ หรือบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้อีก 7 กลุ่ม

สาระ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี ศิลปะ และ ภาษาต่างประเทศ หรืออาจใช้หน่วยการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้อื่นๆ เป็นหลักแล้วบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป นอกจากนี้ยังสามารถจัดทำเป็นหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปด้วย

3) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้/ แผนการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เคร่งครัดรูปแบบของการเขียนหน่วย/ แผนการเรียนรู้ ปรับได้ตามธรรมชาติของวิชา ระดับชั้น ตามบริบทของโรงเรียน แต่ขอให้คงหัวข้อสำคัญได้แก่ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/ แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

4) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้ เน้นกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง โดยต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักช่วยเหลือตนเอง และรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักวิเคราะห์รายรับ-รายจ่ายของตนเอง สอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทองจะได้ฝึกนิสัยประหยัด ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 1

ประถมศึกษาปีที่ 1	ประถมศึกษาปีที่ 2	ประถมศึกษาปีที่ 3
1. รู้จักช่วยเหลือตนเอง	1. ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและครอบครัวอย่างมีความรับผิดชอบ	1. รู้จักช่วยเหลือครอบครัวและชุมชน
2. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด	2. รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า	2. รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า
3. รู้จักการออม	3. มีวินัยในการใช้จ่าย	3. วิเคราะห์รายรับ-รายจ่าย ของตนเอง
4. รู้จักการแบ่งปันสิ่งของที่มีให้กับผู้อื่น	4. รู้จักการแบ่งปันสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่น	4. รู้จักเสียสละแบ่งปันทรัพยากร ที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม
	5. ปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข	5. ชื่นชมและปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียนและมี
ส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียนและชุมชนใกล้ตัวโดยเริ่มจากการสำรวจ
ทรัพยากรต่างๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่างๆ ทั้งด้าน
วัตถุ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้มาเป็นข้อมูลในการ
เรียนรู้วิถีชีวิต ของชุมชน และเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 2

ประถมศึกษาปีที่ 4	ประถมศึกษาปีที่ 5	ประถมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจหลักการปฏิบัติตน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงและนำไป ประยุกต์ ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	1. ปฏิบัติตนตามหลักแนวคิด ของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจระบบและวิธีการ ดำเนินงานขององค์กรใน โรงเรียน/ชุมชนตามหลัก แนวคิดของเศรษฐกิจ พอเพียง
2. สำรวจสภาพปัญหา ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมใน ชุมชนและเสนอแนวทาง แก้ปัญหา	2. วิเคราะห์การใช้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ในชุมชน	2. รู้จักใช้ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมตามหลัก แนวคิดของเศรษฐกิจ พอเพียง
3. เข้าใจสภาพรายรับ – รายจ่าย ของตนเองและ วางแผนการใช้จ่ายตาม หลักแนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียง	3. เข้าใจสภาพรายรับ- รายจ่าย ของครอบครัวและ นำหลักคิดของเศรษฐกิจ พอเพียงมาลดรายจ่าย และ เพิ่มรายได้ให้ครอบครัว	3. วิเคราะห์วางแผนและ จัดทำบันทึก รายรับ - รายจ่ายของตนเองและ ครอบครัวอย่างมี ประสิทธิภาพ
4. สำรวจและเห็นคุณค่าของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และเผยแพร่ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชุมชน	4. รวบรวมองค์ความรู้ของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมา ประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวัน

ช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนมีส่วนร่วมใน
กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่างๆ และในมิติ
ต่างๆ ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้ตัว เห็นคุณค่าของการใช้หลัก
พอเพียงในการพัฒนาชุมชน และสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของ
แต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ในที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 3

มัธยมศึกษาปีที่ 1	มัธยมศึกษาปีที่ 2	มัธยมศึกษาปีที่ 3
1. รู้และเข้าใจ ประวัติความเป็นมา ความหมายและหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรมบนพื้นฐานของหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจแนวทางพัฒนาชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. สามารถนำหลักการแนวคิดและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน	2. เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรม โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 4 เตรียมคนให้เป็นคนที่ดี สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติได้ โดยเน้นเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศและการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ หรือการศึกษาสถานการณ์สิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างไร ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 4

มัธยมศึกษาปีที่ 4	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจและวิเคราะห์การบริหารจัดการองค์การวิสาหกิจชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจและวิเคราะห์การพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจและวิเคราะห์การพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้ อย่างสมดุล ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยยึดหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ตระหนักในความสำคัญของการบริหารจัดการองค์การ วิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุล

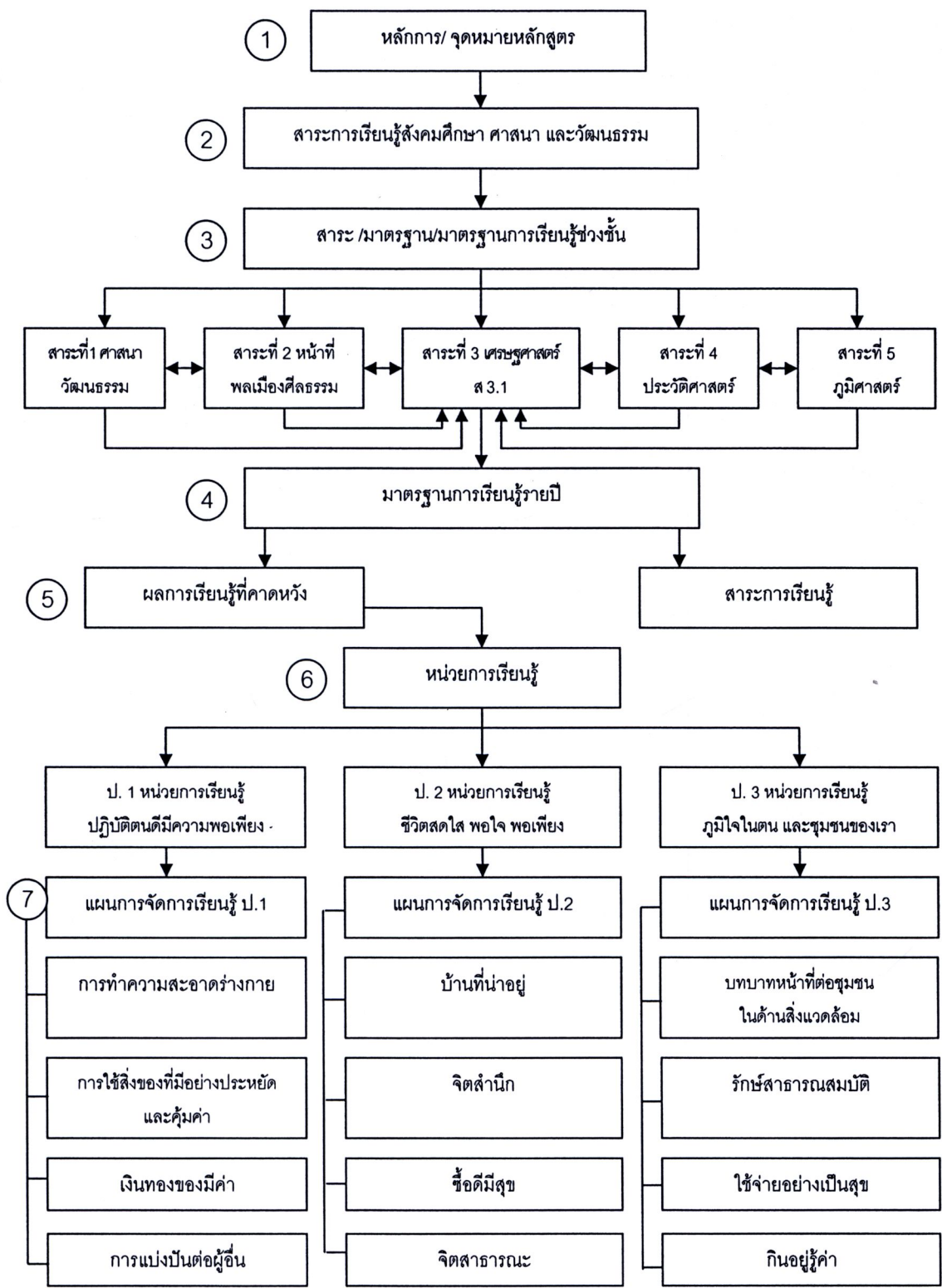
ตารางที่ 6 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 4 (ต่อ)

มัธยมศึกษาปีที่ 4	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 6
3. นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง	3. นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติ	3. นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

อย่างไรก็ดี หลังจากที่ได้ศึกษาได้ปรับปรุงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการ เพื่อนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งในที่นี้จะนำเสนอตัวอย่างการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นแกนประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภคการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระ/ มาตรฐาน/ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดของปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง
4. จัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงรายปี (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3)
5. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้
6. จัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง
7. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น จึงนำเสนอรายละเอียดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในช่วงชั้นที่ 1 ดังภาพประกอบที่ 4 (คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

ภาพประกอบที่ 4 การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งสำคัญคือ สถานศึกษาจะต้องเริ่มต้นจากการปรับปรุงวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา โดยการบูรณาการ หน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งเริ่มจากการ ปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ ผู้เรียน การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

5.4 แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

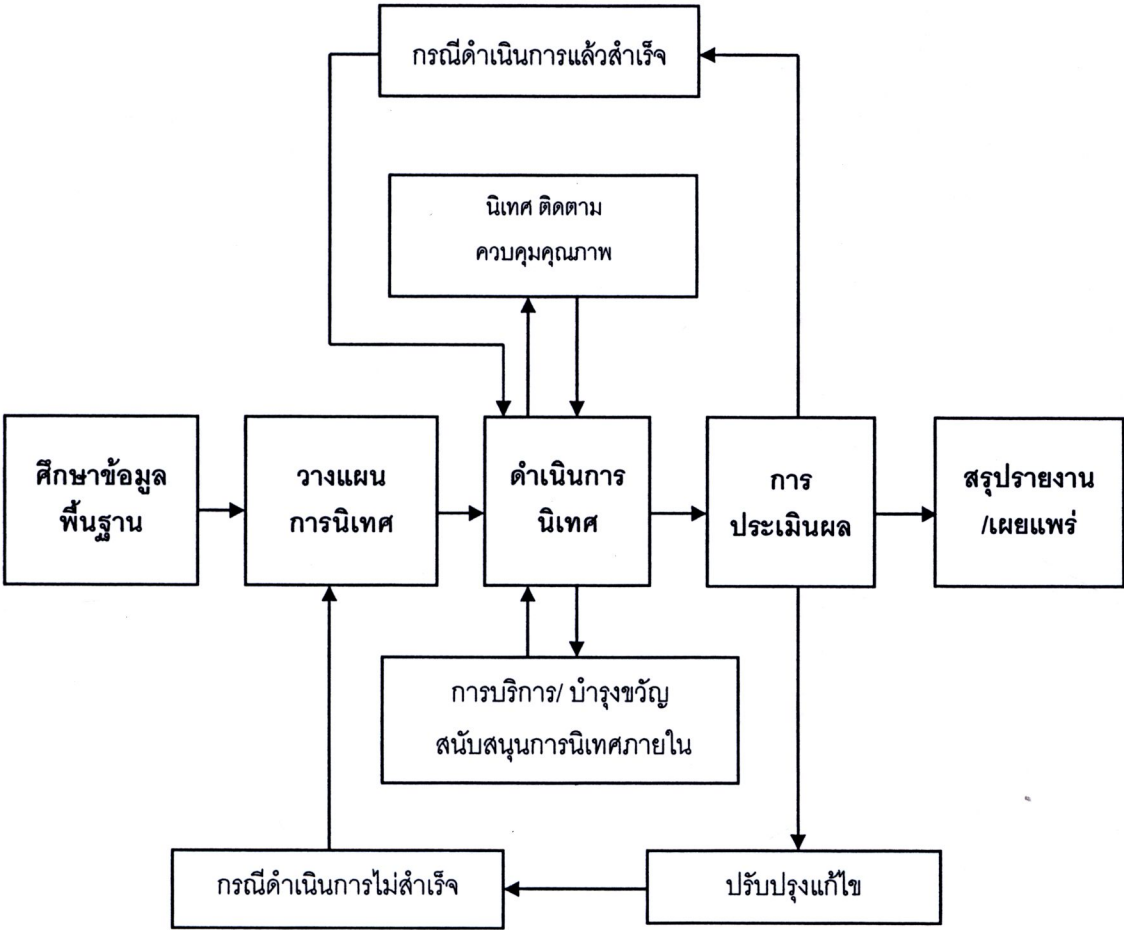
การดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาให้ประสบ ผลสำเร็จและบรรลุผลได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น มีองค์ประกอบสำคัญนอกจากต้องใช้การบริหาร จัดการ และการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การนิเทศถือว่าเป็นวิธีการพัฒนาคุณภาพหนึ่งที่จะ ช่วยให้การดำเนินงานเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ดังนั้น บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกภาค ส่วนต้องรวมพลังกันส่งเสริม สนับสนุน ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และนิเทศการจัดการศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

5.4.1 ความหมายของการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

การนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา หมายถึง การกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน ติดตาม กำกับ ตรวจสอบ ประเมินผล การดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในสถานศึกษา โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ ให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรที่ เกี่ยวข้องประสานงาน และร่วมมือกันในการส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ นิเทศ และประเมินผลการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

5.4.2 ขั้นตอนการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ในการดำเนินการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา มีลำดับขั้นตอน ดังภาพประกอบที่ 5

ภาพประกอบที่ 5 ขั้นตอนการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

รายละเอียดการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน และกิจกรรม ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ขั้นตอนการดำเนินงานและกิจกรรมการนิเทศ

ขั้นตอนการดำเนินงาน	กิจกรรมสำคัญที่ปฏิบัติในสถานศึกษา
1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 1.1 จัดให้มีเครื่องมือ - แบบสอบถามผู้บริหาร ครู - แบบสำรวจสภาพพื้นฐาน ฯลฯ	1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 1.1 ศึกษาข้อมูลโดยใช้วิธี - สัมภาษณ์ - สอบถาม - สำรวจ ฯลฯ

ตารางที่ 7 ขั้นตอนการดำเนินงานและกิจกรรมการนิเทศ (ต่อ)

ขั้นตอนการดำเนินงาน	กิจกรรมสำคัญที่ปฏิบัติในสถานศึกษา
1.2 กำหนดแหล่งข้อมูล 1.3 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจุดที่จะต้องพัฒนาของสถานศึกษาต่าง ๆ 1.4 วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศ	1.2 วิเคราะห์ข้อมูล/ กำหนดจุดที่จะต้องพัฒนาร่วมกับสถานศึกษาวิเคราะห์จุดที่จะต้องพัฒนาเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ 1.3 รวบรวมข้อมูลที่เป็นจุดพัฒนาเพื่อนำไปวางแผนสนับสนุนและพัฒนาต่อไป
2. วางแผนการนิเทศ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง	2. การร่วมวางแผนในการพัฒนา 2.1 สร้างความตระหนัก 2.2 ร่วมกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนางาน 2.3 ร่วมประชุมกำหนดรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานกับโรงเรียน 2.4 ให้ความรู้ ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะกิจกรรมต่าง ๆ 2.5 ร่วมจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน/รายงาน 2.6 รวบรวมข้อมูลที่เป็นจุดพัฒนาเพื่อนำไปวางแผนสนับสนุนและพัฒนาต่อไป
3. ดำเนินการนิเทศเพื่อพัฒนางาน 3.1 นิเทศ ติดตาม ควบคุมคุณภาพ 3.2 บริการ บำรุงขวัญ กำลังใจ 3.3 สนับสนุนการนิเทศภายใน	3. การนิเทศเพื่อพัฒนางานในสถานศึกษา 3.1 ศึกษาผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา 3.2 เสนอแนะนวัตกรรม สื่อ เครื่องมือในการพัฒนาโดยการอธิบาย สาธิต และร่วมปฏิบัติ 3.3 รวบรวมปัญหา และข้อเสนอแนะ เพื่อดำเนินการสนับสนุน 3.4 ใช้เทคนิคนิเทศที่หลากหลายตามบริบทของสถานศึกษา และปัญหาที่พบ 3.5 สนับสนุนให้เกิดการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 7 ขั้นตอนการดำเนินงานและกิจกรรมการนิเทศ (ต่อ)

ขั้นตอนการดำเนินงาน	กิจกรรมสำคัญที่ปฏิบัติในสถานศึกษา
4. ประเมินการดำเนินงาน โดย 4.1 ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา 4.2 วางแผนในการนำเสนอ ผลงานให้เกิดความภาคภูมิใจแก่สถานศึกษา	4. การนิเทศเพื่อนำเสนอผลงานให้เกิดความภาคภูมิใจ 4.1 ประเมินสภาพความสำเร็จของสถานศึกษา 4.2 รวบรวมกิจกรรม/ความสำเร็จที่สถานศึกษาภาคภูมิใจ 4.3 นำผลการประเมินไปเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนา
5. สรุปผลการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	5. สรุปผลการดำเนินงาน 5.1 จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน 5.2 เผยแพร่ผลงาน/ยกย่องเชิดชูเกียรติ (จัดนิทรรศการ/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้/ การจัดการความรู้)

ในการนิเทศการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาต้องดำเนินการใน 4 ด้าน ประกอบด้วย คือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนานักวิชาการของสถานศึกษา

1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

สภาพความสำเร็จ

สถานศึกษามีระบบบริหารจัดการศึกษาโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน

สาระการนิเทศ

การนิเทศด้านบริหารจัดการมีสาระการนิเทศ ประกอบด้วย

- 1.1) ด้านการวางแผน
- 1.2) ด้านวิชาการ
- 1.3) ด้านงบประมาณ
- 1.4) ด้านอาคารสถานที่
- 1.5) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

สภาพความสำเร็จ

สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้บูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกระดับชั้น นำสู่ความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

สาระการนิเทศ

การนิเทศด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนมีสาระการนิเทศ ประกอบด้วย

- 2.1) การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน
- 2.2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.3) สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.4) ผู้เรียนมีความรู้ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.5) การวัดและประเมินผล

3) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สภาพความสำเร็จ

สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เกื้อกูล ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมสนองความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สาระการนิเทศ

การนิเทศด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีสาระการนิเทศ ประกอบด้วย

- 3.1) กิจกรรมแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คัดกรองจำแนกกลุ่มนักเรียน การเยี่ยมบ้าน จัดกิจกรรมโฮมรูม ประชุมผู้ปกครอง ทำจดหมายข่าว จัดกิจกรรมป้องกัน/แก้ไข/ช่วยเหลือ การส่งต่อ บริการให้คำปรึกษา บริการสนเทศ บริการจัดวางตัวบุคคล ฯลฯ
- 3.2) กิจกรรมนักเรียน เช่น ลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้นำพิญประโยชน์ และรักษาดินแดน ฯลฯ
- 3.3) กิจกรรมส่งเสริมความเป็นเลิศ เช่น ชมรม ชุมนุม โครงการ การประกวด การแข่งขันทักษะทางวิชาการ ฯลฯ

4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

สภาพความสำเร็จ

ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมนำความรู้ และมีวิถี

ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และผู้ปกครอง ชุมชน มีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สาระการนิเทศ

การนิเทศด้านการพัฒนาบุคลากรมีสาระการนิเทศ ประกอบด้วย

- 4.1) การสร้างความตระหนักและเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 4.2) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 4.3) การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.4.3 เครื่องมือสำหรับการนิเทศ

เครื่องมือสำหรับการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษามีหลายชนิด ซึ่งในที่นี้ นำเสนอ 2 ชนิด ดังนี้

- 1) เครื่องมือสำหรับการประเมินตนเองเพื่อพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) เครื่องมือสำหรับติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

โดยสรุปแล้วจะเห็นว่า การนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เป็นการกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน ติดตาม กำกับ ตรวจสอบประเมินผล การดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ ให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องประสานงาน และร่วมมือกันในการส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ นิเทศ และประเมินผลการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยมีขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การวางแผนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศ การประเมินผล และการรายงานสรุปผล/เผยแพร่ ภายใต้อำนาจประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณรงค์ฤทธิ์ ดอนศรี (2543) ได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติ และปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ทั้งด้านการเตรียมการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการกำกับ ติดตามและประเมินผล ความต้องการที่สำคัญในการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร สถานที่ งบประมาณ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การบูรณาการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงกับรายวิชาต่างๆ และการกำกับ ติดตาม ประเมินผลอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ

สมศักดิ์ ลาดี (2543) ได้ศึกษาการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุดรธานี โดยศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ตามรูปแบบการวิจัยแบบสำรวจ และสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ เป็นโรงเรียนขนาดกลางที่จัดการศึกษา 3 ระดับ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีพื้นที่ระหว่าง 21-30 ไร่ มีพื้นที่และแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร

2) ผลการดำเนินงานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ได้แก่ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนโครงการ ส่วนการวางแผนงานวิชาการ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก”

3) ปัญหาการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” คือ ด้านการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนโครงการ และด้านการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ยกเว้นด้านการวางแผนวิชาการ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีปัญหาในระดับ “น้อย”

4) โรงเรียนต้องการให้มีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ และผู้ปกครองเห็นความสำคัญและสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

ประจักษ์ นานองตุม (2543) ได้ศึกษาการดำเนินโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ของโรงเรียนแกนนำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาใน 3 ด้านคือ ด้านความพร้อม ด้านสภาพปัญหา และด้านผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านความพร้อมและสภาพปัญหา โรงเรียนมีความพร้อมด้านบุคลากร แต่มีปัญหาด้านชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนยังไม่ให้การยอมรับและไม่สนับสนุน ด้านงบประมาณ ได้รับการจัดสรรจากทางราชการน้อย ลำบาก มีปัญหาด้านการปฏิบัติ ภาคเอกชนและองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนน้อย ด้านการบริหารจัดการมีความพร้อมน้อย และปัญหามากด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์โครงการ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านสถานที่ศึกษาดูงาน สถานที่เรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) ผลจากการจัดกระบวนการเรียนรู้มีผลระดับ “มาก” นักเรียนรู้จักพึ่งตนเอง ชยัน อดทน สามัคคี มีการทำงานเป็นหมู่คณะ และดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้

ไพโรธ เลิศพิริยกุลม (2544) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการน้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติในสถาบันราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า แนวพระราชดำริ พัฒนาการจาก “ความพอเพียง” ในความหมายว่าพออยู่ พอกิน พอควร มีความสุข ไปสู่ “พอมีพอกินเป็นขั้นที่หนึ่ง ขั้นต่อไป ให้มีเกียรติยืนขึ้นด้วยชาตนเอง ขั้นที่สาม ให้นึกถึงผู้อื่น” ปรากฏเป็นรูปธรรมในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 ตามลำดับ จนบรรลุสัมฤทธิ์ผลเป็น เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน และเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าโดยใช้หลักการของเศรษฐกิจ พอเพียงในการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องทฤษฎีใหม่บนความสามัคคี ความร่วมมือ ความขยัน อดทน และความปรารถนาดีต่อกัน การปฏิบัติตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงจะ ช่วยให้ประเทศเจริญได้

นักวิชาการสาขาต่างๆ ได้เสนอการประยุกต์แนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความคิด ด้านการเมือง การบริหารและการปกครอง ด้านการพัฒนาสังคม ด้านการวางแผนภาคและผังเมือง ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และน้ำที่เสียสมดุล ด้าน การเกษตรและการรักษาพืช ด้านการดำเนินชีวิต ด้านจริยธรรม และด้านการเรียนรู้และการศึกษา

หน่วยงานต่างๆ ได้น้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงสู่ การปฏิบัติ ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และทบวงมหาวิทยาลัย

หลังได้รับพระราชทานนาม “สถาบันราชภัฏ” สถาบันราชภัฏทุกแห่งได้น้อมนำแนว พระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการดำเนินภารกิจ ทั้งในส่วนที่เป็น พันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา การบริหารจัดการ และในส่วนสนองพระราชดำริโดยตรง ได้แก่ การ นำปรัชญาการพัฒนาท้องถิ่นมาเป็นปรัชญาหลักประจำสถาบัน การพัฒนาหลักสูตรและรายวิชาที่ เกี่ยวข้องกับแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง การก่อตั้งศูนย์ศึกษาการ พัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ตามแนวพระราชดำริเพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอด เทคโนโลยี และการอนุรักษ์พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

พัฒนาภรณ์ จัตรวิโรจน์ (2545) ได้ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ครูมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 44.3 อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 34.5 และอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 21.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติบทบาทของครูได้แก่ 1) เจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน 3) การสนับสนุนจากโรงเรียน และ 4) รายวิชาที่สอน เมื่อ วิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถทำนายการปฏิบัติบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงได้ร้อยละ 18.80 ในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง มีปัญหาในด้านผู้เรียนมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านผู้บริหาร และด้านผู้ร่วมงาน

เรียวริดา เหมพิพัฒน์ (2546) ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า

1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักศึกษากลุ่มวิทยาศาสตร์ ได้แก่ คณะสถิติประยุกต์ โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โครงการบัณฑิตศึกษาเทคโนโลยีการบริหาร และสำนักพัฒนาศึกษาหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีผลการศึกษาเฉลี่ยตั้งแต่ 3.21 ถึง 3.49 จบปริญญาตรีสาขาวิทยาศาสตร์/เกษตร ยังไม่ได้ประกอบอาชีพ และได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์

2) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ในระดับความคิดเห็นค่อนข้างสูง คือ ด้านการนำไปประยุกต์ ในระดับความคิดเห็นปานกลาง คือ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ด้านอธิบายปรากฏการณ์ ด้านการขยายองค์ความรู้ ด้านความเข้าใจในเนื้อหาสาระ และด้านการรับรู้ในเนื้อหาสาระ

3) ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ คณะที่ศึกษา และสาขาที่จบปริญญาตรี ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลกับความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ชั้นปีที่ศึกษา, ผลการศึกษา, อาชีพ และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศศิพรรณ บัวทรัพย์ (2547) ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า

1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ศึกษาคณะนิติศาสตร์ จบการศึกษาชั้น ม.6 ก่อนเข้ารับการศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด

ได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์ ครอบคลุม และเพื่อนหรือผู้นำกลุ่มตามลำดับ

2) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรับรู้ในเนื้อหาสาระ ด้านความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ด้านการปฏิบัติการหรือการประยุกต์ใช้ และด้านการเผยแพร่ อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน

3) ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ เพศ คณะที่ศึกษา และการรับรู้จากครอบครัว ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ชั้นปีที่ศึกษา สาขาที่จบก่อนเข้าศึกษา ภูมิสำเนา การรับรู้จากสื่อมวลชนและการรับรู้จากเพื่อน หรือผู้นำกลุ่ม

สันติ พรหมจันทร์ (2547) ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ในโรงเรียนแกนนำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นมีความเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานโครงการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านระดับความคิดเห็นที่สูงกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านการบริหารจัดการ และด้านที่มีระดับความคิดเห็นต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนด้านปัญหาการดำเนินงานโครงการพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีระดับความคิดเห็นสูงกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านที่มีระดับความคิดเห็นต่ำสุด คือ ด้านทรัพยากรมนุษย์ ส่วนข้าราชการครูในโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานโครงการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน

สิงห์ชัย แพรเจริญ (2548) ได้ประเมินโครงการเกษตรพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัจจัยพื้นฐานด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการและปัจจัยนำเข้าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ ได้แก่ ความต้องการจำเป็นของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ และวัตถุประสงค์ของโครงการอยู่ในระดับมาก สำหรับองค์ประกอบความพร้อมและทรัพยากรอยู่ในระดับปานกลาง

2) ด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ ได้แก่ กิจกรรมการดำเนินโครงการและช่วงเวลาการดำเนินการอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ

3) ด้านผลผลิตของโครงการจำแนกผลการประเมินตามความคิดเห็นของผู้ประเมินดังนี้

3.1) ผลการประเมินผลผลิตของโครงการตามความคิดเห็นของผู้ประเมินที่มีส่วนเกี่ยวข้องพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบผลรวมของโครงการ ผลกระทบของโครงการและคุณค่าหรือประโยชน์พบว่า อยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ

3.2) ผลการประเมินผลผลิตของโครงการตามความคิดเห็นของนักเรียนพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ยกเว้นข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนไม่รู้สึกละเลยต่อการปฏิบัติเกี่ยวกับงานเกษตร ติดตามผลงานเกี่ยวกับการเกษตรที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ และในอนาคตนักเรียนจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม สำหรับข้อที่มีอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ปิดน้ำหลังการใช้ทุกครั้ง

ดวงพร เจริญสุข และคณะ (2549) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าการศึกษาพฤติกรรมและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อระบบเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนระบบเศรษฐกิจพอเพียงต่อไปในภาวะสังคมปัจจุบันและส่วนใหญ่ เห็นความสำคัญต้องการนำระบบเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยและยังช่วยทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นและส่วนใหญ่ประชาชน เห็นควรนำระบบเศรษฐกิจพอเพียงองค์กรในทุกๆ หน่วยงานควรส่งเสริมให้ประชากรใช้ชีวิตแบบพอเพียง ไม่ใช้จ่ายเกินตัวรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนใหญ่ประชาชนต้องการที่จะให้รัฐบาลส่งเสริมด้านเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าและสอดคล้องกับภาวะปัจจุบันในด้านการลงทุน ผลกำไร เพื่อให้มีเงินหมุนเวียนในประเทศสูงและการจ้างงานสูง

ขวลิต จันทรศรี (2550) ศึกษาสาระการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า

1) สาระการเรียนรู้ทั่วไปที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 สาระ คือ เงื่อนไขคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ด้านความขยัน ด้านความแบ่งปัน และด้านความอดทน ส่วนสาระอื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกสาระการเรียนรู้

2) สาระการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้นที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับช่วงชั้นที่ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระการเรียนรู้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 สาระการเรียนรู้ คือ การทำความสะอาดร่างกาย และการใช้สิ่งของที่มีอย่างประหยัดและคุ้มค่า ส่วนสาระการเรียนรู้อื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกสาระการเรียนรู้

3) สาระการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้นที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับช่วงชั้นที่ 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณาเป็นรายสาระการเรียนรู้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 สาระการเรียนรู้ คือ ชีวิตมีคุณค่า ภูมิปัญญาของชุมชน ส่วนสาระการเรียนรู้อื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกสาระการเรียนรู้

4) สาระการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้นที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับช่วงชั้นที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระการเรียนรู้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 สาระการเรียนรู้ คือ บ้านคือวิมานของเรา ชีวิตสดชื่นในชุมชนน่าอยู่ และการปลูกพืชผักสวนครัวในกระถาง ส่วนสาระการเรียนรู้อื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกสาระการเรียนรู้

ดวงสมร สารแสน (2550) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง โดยให้นักเรียนร้อยละ 80 มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 75 ขึ้นไป ผลการดำเนินการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) การวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอนคือ (1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน (2) ขั้นสอน เป็นขั้นที่ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ (3) ขั้นสรุป เป็นขั้นที่นักเรียนสรุปองค์ความรู้ และ (4) ขั้นวัดผล เป็นขั้นประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนได้ความรู้จากสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่นำเนื้อหามารบูรณาการ และเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในหลายๆ ด้าน

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ย 83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือร้อยละ 75 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์การเรียนรู้ ร้อยละ 83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80

มงคล ศัยยกุล และชญาณิชฎี รุ่งรังสี (2550) ได้ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรม “การดำเนินชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์โดยรวมมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่พอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านก็อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนรูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำรินักศึกษามีองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) สิ่งแวดล้อมภายนอก 2) มหาวิทยาลัย 3) ครอบครัวโดยใช้กระบวนการพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการในการเสริมสร้างพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำรินักศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ

ปวีณา ภูมิแดนดิน (2551) ได้ทำการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพยากรในดินท้องถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพยากรในดินท้องถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพยากรในดินท้องถิ่นของเรา โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน 3) ศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการพัฒนารูปแบบหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพยากรในดินท้องถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา ประกอบด้วย การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้รายปี สังเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดคำอธิบายรายวิชา ผังมโนทัศน์ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ เวลาเรียน ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ 1) ชี้นำเสนอ 2) ชี้นำวางแผน 3) ชี้นำดำเนินการ 4) ชี้นำประเมินและปรับปรุงแก้ไข

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพยากรในดินท้องถิ่นของเรา โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน พบว่า นักเรียนจำนวนร้อยละ 88.9 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 82.7 ของคะแนนเต็ม ซึ่งผ่านเกณฑ์ 80/ 70 ตามที่กำหนดไว้

3) การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา พบว่า นักเรียนร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียน ทั้งหมด มีคะแนนการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ร้อยละ 87.2 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/ 70 ที่กำหนด

สร้อยทิพย์ ทองใหญ่ (2551) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) พัฒนาระบบการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี
- 2) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ จากแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจากระบบการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี
- 3) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ของนักเรียนตามกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจากระบบการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ผลการพัฒนาระบบการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปี สังเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดคำอธิบายรายวิชา ผังมโนทัศน์ ชื่อสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดสื่อ/ แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน 3) ขั้นสรุป 4) ขั้นวัดและประเมินผล

- 2) ผลการศึกษาค้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ จากสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี พบว่า นักเรียนร้อยละ 88.57 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 83.11 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/ 70

- 3) ผลการศึกษาค้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ตามกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ จากสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” พบว่า นักเรียนร้อยละ 85.71 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 85.00 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/ 70

เสาวลักษณ์ มาพร (2551) ได้ทำการศึกษาความพร้อมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพร้อมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา โดยภาพรวมทั้ง 6 ด้าน พบว่า มีความพร้อมในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน รองลงมาคือการติดตามและประเมินผล การพัฒนาหลักสูตร การจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบความพร้อมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาตามขนาดโรงเรียน ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อุไร บัณฑพงษ์ (2551) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการสอดแทรกปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1) ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ครูผู้สอนทั้งหมด ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจทั้งหลักการ ทฤษฎี และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม

1.2) ด้านสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอนทั้งหมด เห็นว่า เนื้อหามีความสอดคล้องและสามารถสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ทุกสาระทุกระดับชั้น มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน

1.3) ด้านการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนทั้งหมดใช้เทคนิคและวิธีการสอนในการสอดแทรกโดยกรณีตัวอย่าง แต่ก็ไม่ได้ใช้เทคนิคและวิธีการอื่นๆ ร่วมด้วย ส่วนวิธีการที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ รู้จักเก็บออมเงิน และดำรงชีวิตด้วยความประหยัด รู้จักอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเองและให้มีความซื่อสัตย์ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงในกิจกรรม/ โครงการต่างๆ

1.4) ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ครูผู้สอนทั้งหมด ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งสิ่งสิ่งพิมพ์ เทคโนโลยี ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติภายในชุมชน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้ผู้เรียนประเมินผลการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ ด้วยวิธีการสอบถามและสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน แล้วนำมาพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้เรียน

1.5) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ครูผู้สอนส่วนใหญ่วัดและประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริง ด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย ส่วนบริบทที่ใช้ในการวัดและ ประเมินการเรียนรู้ ครูผู้สอนทั้งหมดเป็นผู้ประเมิน รองลงไปคือ เพื่อนประเมินเพื่อน ครูผู้สอนส่วน ใหญ่ได้พัฒนาเครื่องมือให้เหมาะสมกับผู้เรียน นำข้อมูลมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และมีการ ติดตามพฤติกรรมของผู้เรียน

2) ปัญหาการสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1) ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ครูผู้สอนส่วนใหญ่ต้องการให้ผู้บริหาร สถานศึกษาสนับสนุนนโยบายอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง ส่วนปัญหาที่ผู้เรียนบางส่วนไม่ตระหนักและ ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ เนื่องจากไม่สามารถด้านกระแสสังคมได้

2.2) ด้านสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหาข้อจำกัดด้านเวลา เก่งว่า จะสอนเนื้อหาหลักไม่จบตามเวลา และปัญหาความไม่ชัดเจนไม่มั่นใจในบางเรื่องที่นำมา สอดแทรก

2.3) ด้านการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านเวลาในการจัด กิจกรรม ส่วนเทคนิคและวิธีการสอนที่เป็นปัญหา ได้แก่ บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง เกม นิทาน เนื่องจากใช้เวลาในการจัดกิจกรรมนาน

2.4) ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ครูผู้สอนทั้งหมดมีปัญหาสื่อไม่เพียงพอ ไม่ หลากหลาย และไม่สามารถใช้สื่อเหล่านั้นได้ ส่วนแหล่งเรียนรู้ ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหาข้อจำกัดด้าน เวลา งบประมาณ และขั้นตอนการขออนุญาตพาผู้เรียนออกนอกสถานศึกษา

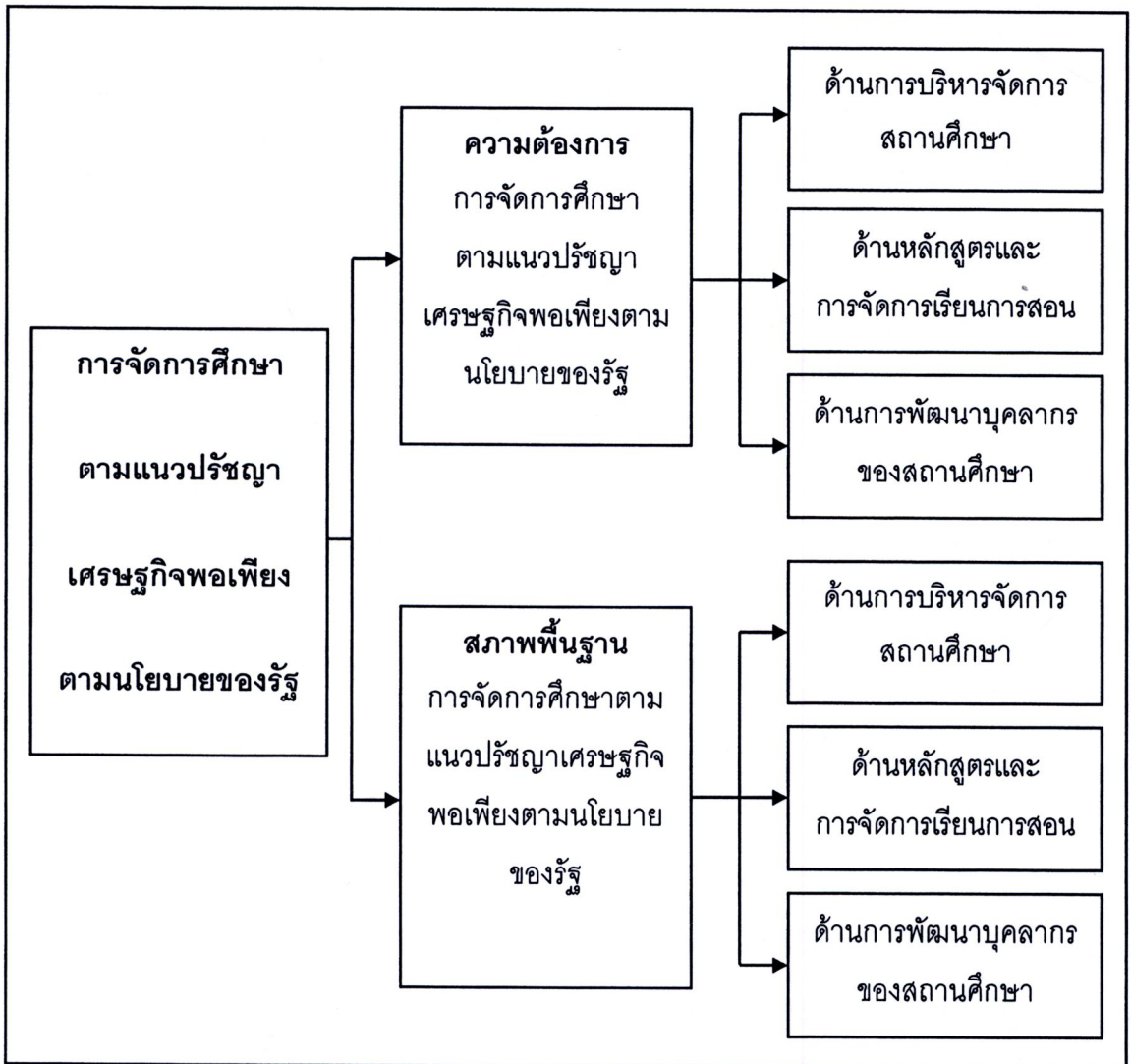
2.5) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ครูผู้สอนประสบปัญหามากที่สุดเมื่อ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ รองลงมาการประเมินแฟ้มสะสมงาน บริบทที่เป็นปัญหามากที่สุดคือ ผู้ปกครองประเมิน รองลงมาเพื่อนประเมินเพื่อน ส่วนปัญหาที่ไม่สามารถนำข้อมูลจากการวัดมา พัฒนาการจัดการเรียนรู้คือ ข้อจำกัดในด้านเวลา รองลงมาคือ ภาระกิจงานมาก

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พลชนิกกรชาวไทย ซึ่งได้ทรงเน้นย้ำแนว ทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดการพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมี พอกิน พอใช้ ของคนส่วนใหญ่ โดยให้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี และตระหนักถึง ความรู้และคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของปรัชญาดังกล่าว จึงได้จัดทำ โครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เพื่อให้ทุกโรงเรียนได้ดำเนินการจัด การศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทักษะ และเจตคติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของ การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา จึงได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบันและความ

ต้องการในการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ ของโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการดำเนินงานจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มีประสิทธิภาพ ต่อไป

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะศึกษาความต้องการและสภาพพื้นฐานของการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบที่ 6 ดังนี้

ภาพประกอบที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการและสภาพพื้นฐาน

ของการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ